

Wegwijzer

V00X

Pedagogisch coaches en leidinggevenden

die aan de slag gaan met onderwerpen
uit de pedagogische kennisbasis

Risicovol spel

Expertisecentrum
Kinderopvang
Pedagogische kwaliteit

De wegwijzer wijst de weg in alle informatie die het Expertisecentrum heeft over *Risicovol spel*. De wegwijzer wijst niet naar hoe het *moet*, maar hoe het *kan*.

Met de wegwijzer kan je aan de slag met onderwerpen uit de pedagogische kennisbasis van het Expertisecentrum. Het is een suggestie voor hoe je in jouw organisatie een verandering kunt doorvoeren in de praktijk. De wegwijzer wijst niet naar hoe het *moet*, maar hoe het *kan*.

WAT is het

- ▶ Een spannende en opwindende vorm van spelen
- ▶ Plezier en angst lopen door elkaar
- ▶ Er is sprake van onzekerheid en onvoorspelbaarheid
- ▶ Kinderen lopen het risico zich te bezeeren

Er zijn zes categorieën voor 2-, 3- en 4-jarigen:

- ▷ **Snelheid:**
schommelen, glijden, fietsen, rennen
- ▷ **Hoogte:**
klimmen, muurtje, springen, speeltoestel
- ▷ **Ruig spel:**
met stokken spelen, stoeien, pakkertje
- ▷ **Riskante gereedschappen:**
hamer/timmeren, messen, zaag
- ▷ **Gevaarlijke elementen:** vuur, water, rotsen
- ▷ **Verdwijnen:** spelen zonder toezicht, afzonderen, verstoppertje

En voor 1-jarigen:

- ▷ **Spelen met impact:** zichzelf of spullen laten botsen met andere objecten of andere kinderen
- ▷ **Plaatsvervangend risicovol spelen:** kijken naar het risicovol spelen van anderen

Wat heb ik NODIG?

- ▶ **Duidelijkheid in het team:** er hoeft niet één lijn te zijn
- ▶ **Inbedding in beleid en organisatie:** steun vooraf
- ▶ **Communicatie met ouders:** risicovol spelen zien als positief

Wegwijzer

voor

Risicovol spel

WAAROM is risicovol spel belangrijk?

- ▶ Stimuleert veerkracht en weerbaarheid
- ▶ Vergroot zelfvertrouwen en creativiteit
- ▶ Draagt bij aan ontwikkeling van autonomie en risico-competentie

Wat moet ik DOEN?

- ▶ Neem het kind als uitgangspunt. Zet je eigen ideeën en angsten opzij
- ▶ Houd je zoveel mogelijk afzijdig
- ▶ Wees actief passief, bij dit kind
- ▶ Grijp alleen in als dat écht nodig is
- ▶ Helpen of meespelen mag, daarna trek je je zo snel mogelijk weer terug

De Wegwijzer: hoe te gebruiken?

Beste professional,

Fantastisch dat je aan de slag gaat met een onderwerp uit onze pedagogische kennisbasis! Om jou als pedagogisch coach of leidinggevende op weg te helpen, hebben we deze handige wegwijzer voor je gemaakt. Hierin vind je verschillende handvatten om het onderwerp stapsgewijs in de praktijk te brengen. Denk aan tools, praktijkvoorbeelden, formats en een voorbeeld traject.

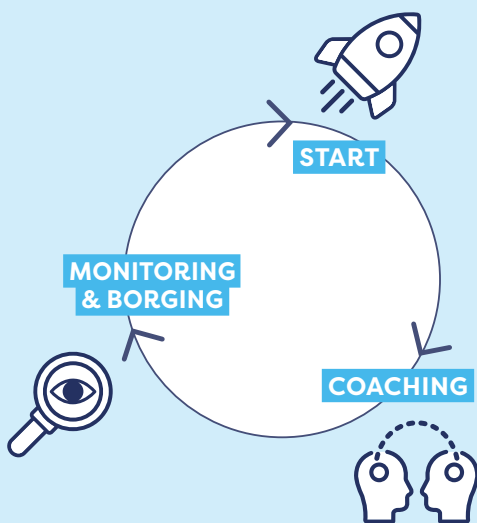
De titel van dit document zegt het al: we wijzen je de weg binnen alle informatie die het Expertisecentrum Kinderopvang biedt. Hoe jij al deze informatie gebruikt, in welke mate en in welke volgorde, bepaal jij helemaal zelf. Bij het in de praktijk brengen van het onderwerp mag je stappen overslaan of tools en activiteiten toevoegen. Kortom: we vertellen hoe het kán, niet hoe het moet.

Voor wie?

Deze wegwijzer en de tools zijn ontwikkeld voor pedagogisch coaches en leidinggevenden in de dagopvang en BSO. Met kleine aanpassingen is de inhoud ook te gebruiken voor de gastouderopvang. Het doel is zorgen voor motivatie, commitment en eigenaarschap bij de pedagogisch professional en het stimuleren van een goede relatie tussen coaches en coachees.

Verschillende fases (start - coaching - monitoring & borging)

Een verandering doorvoeren in de praktijk gaat in fases. Daarom hebben we voor elke fase één of meerdere tools voor je verzameld. Maar let op! De fases volgen elkaar niet automatisch op. Ze wisselen elkaar af en gaan heen en weer. Kortom: ze lopen als het ware door elkaar heen. Om een verandering tot een succes te maken, is het wél belangrijk om aandacht te hebben voor alle fases.

FASE	ONDERDEEL
STARTFASE	<ul style="list-style-type: none">• Planning• Informeren pedagogisch professionals• Inventariseren beleid• Communicatie ouders en oudercommissie• Verkennen van het onderwerp (opvattingen, waarden, normen, behoeften, motivatie)
COACHING	<ul style="list-style-type: none">• Gezamenlijke planning• Observatie• Actie en oefenen in de eigen praktijk• Reflectie• Feedback
MONITORING & BORGING	<ul style="list-style-type: none">• Aanpassen beleid• Structureel opnemen in teamoverleg en/of coaching

Tools

De tools zijn per fase geordend in hoofdstukken. Elk hoofdstuk begint met een toelichting op de fase. In hoofdstuk 3 van deze wegwijzer vind je een schematisch **overzicht** van de beschikbare tools. Door in het overzicht op een tool te klikken, kom je terecht bij de betreffende tool. Je leest onder andere hoe en op welke verschillende manieren je de tool kunt gebruiken. Via het Tools icoontje rechtsonder kom je altijd op dit overzicht uit.

Voorbeeldtraject

Aan het einde van deze wegwijzer vind je een **voorbeeldtraject** waarmee we je een concreter idee geven van de doorlooptijd en invulling van het traject. En nogmaals: jij bepaalt jouw eigen route!

We wensen je veel succes en plezier!
Het Expertisecentrum Kinderopvang

Tools met een slotje

De bekostiging van het Expertisecentrum is gebaseerd op vrijwillige bijdragen door kinderopvangorganisaties, afhankelijk van hun omzet, en aanvullend subsidie van Ministerie Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

Veel tools zijn voor iedereen toegankelijk. Tools met een slotje alleen met een code. Die code krijgen organisaties als zij bijdragen aan de bekostiging van het Expertisecentrum.

TOOL

Ouderbijeenkomst: Kansen voor Avontuur

onderdeel

communicatie ouders

VOOR WIE

Pedagogisch coaches, pedagogisch professionals en ouders

DOEL

Het doel van deze tool is om ouders tijdens een ouderbijeenkomst te informeren over wat risicovol spel is en hoe dit bijdraagt aan de ontwikkeling van kinderen. Het overkoepelende doel is dat ouders risico gaan zien als een onmisbare positieve ervaring voor hun kind.

WAT

De tool bestaat uit een draaiboek voor een ouderbijeenkomst.

link tool

<https://expertisecentrumkinderopvang.nl/bibliotheek/tools/ouderbijeenkomst-kansen-voor-avontuur>

Wil je ook toegang tot alle tools? Word dan ook Toekomstmaker:
www.expertisecentrumkinderopvang.nl/over-ons/investeren

	pagina nr.
Wegwijzer: hoe te gebruiken?	3
1. Theoretisch kader Risicovol spel	6
2. Risicovol spel per fase - Toelichting en Tools	11
 a. Startfase	12
 b. Coaching	17
 c. Monitoring & Borging	22
3. Overzicht Tools	24
 Overzicht in fases - links naar website	24
4. Risicovol spel volgens de GGD	26
5. Voorbeeldtraject	27
6. Bijlagen	32
 a. Praktijkvoorbeelden	32
 b. Wetenschappelijke bronnen	35
7. Over het Expertisecentrum	38
Colofon	

Kinderen nemen graag risico's tijdens het spelen. Ze willen graag nieuwe ervaringen opdoen en zoeken daarbij hun grenzen op. Kinderen vinden risicovol spelen vaak erg leuk en aantrekkelijk, ondanks de kans op bezering. Wat is risicovol spel precies? Hoe gaan wij daar als pedagogisch professionals mee om? En wat zijn de aandachtspunten?

'Het gesprek met de toezichthouder tijdens een van de bijeenkomsten met het ontwikkelteam was heel verhelderend. De conclusie na het gesprek was dat er heel veel mogelijk is, zolang je het maar goed onderbouwt. De GGD inspecteert de onderbouwing in je pedagogisch beleid en het beleidsplan veiligheid en gezondheid en natuurlijk of dit overeenkomt met de praktijk.'

Josje Bouhuijzen • deelnemer aan het ontwikkelteam
Risicovol spel - KMN Kind & Co

Wat is risicovol spel?

Risicovol spel is een spannende en opwindende vorm van spelen waarbij plezier en angst door elkaar lopen. Bij risicovol spel is er sprake van onzekerheid en lopen kinderen het risico zich te bezeren.

Er zijn verschillende categorieën van risicovol spelen. Dit zijn de zes belangrijkste:

1. **Snelheid:** schommelen, glijden, fietsen, rennen
2. **Hoogte:** klimmen, muurtje, springen, speeltoestel
3. **Ruig spel:** met stokken spelen, stoeien, pakkertje
4. **Riskante gereedschappen:** hamer/timmeren, messen, zaag
5. **Bij gevaarlijke elementen:** vuur, water, rotsen
6. **Verdwijnen:** spelen zonder toezicht, afzonderen, verstoppen

Deze zes categorieën zijn ook van belang bij het creëren van een uitdagende speelomgeving. Verderop lees je hier meer over.

Voor 2- en 3-jarigen zijn deze categorieën hetzelfde als voor 4-jarigen en ouder. Voor de 1-jarigen zijn er twee aanvullende categorieën: spelen met impact en plaatsvervangend risicovol spelen:

1. **Spelen met impact:** zichzelf of spullen laten botsen met andere objecten of andere kinderen.
2. **Plaatsvervangend risicovol spelen:** kijken naar het risicovol spelen van anderen. Dat kan dezelfde sensatie van spanning en plezier opleveren.

Waarom is risicovol spel belangrijk?

Risicovol spelen draagt bij aan de ontwikkeling van kinderen. Het versterkt ze op verschillende manieren. Risicovol spel:

- Stimuleert hun veerkracht en weerbaarheid;
- Vergroot hun zelfvertrouwen en creativiteit;
- Zorgt ervoor dat kinderen hun grenzen verkennen en hun kwaliteiten ontdekken;
- Is goed voor hun toekomstig leven als een autonome en competente volwassene;
- Verkleint de kans op de ontwikkeling van angststoornissen. Deze komen meer voor bij kinderen die niet geleerd hebben om risicovolle uitdagingen aan te gaan;
- Draagt bij aan de ontwikkeling van hun risico-competentie. Dit betekent dat kinderen zelf kunnen inschatten of iets veilig is en beslissen of ze het risico willen nemen.

Wat betekent risicovol spel voor pedagogisch professionals?

Als pedagogisch professional is het belangrijk dat je de behoefte van kinderen aan risico en uitdaging ondersteunt door ze mogelijkheden te bieden voor risicovol spel. Dit kan door het inrichten van de speelomgeving, maar ook door de begeleiding van het spel. Wanneer je het kind vertrouwen geeft, voelt het zich vrij om zelf keuzes te maken en zijn grenzen te verkennen bij het risicovol spelen.

Hoe geef je kinderen de ruimte voor risicovol spel?

Neem het kind als uitgangspunt

Bij risicovol spel is het perspectief van het kind het meest belangrijk. Probeer je eigen ideeën, en misschien zelfs wel angsten, opzij te zetten. Houd je als pedagogisch professional zoveel mogelijk afzijdig, zodat het kind zelf het verloop van het risicovol spelen kan bepalen.

Stel je hierbij 'pedagogisch sensitief' op. Met andere woorden: let goed op wat elk kind nodig heeft en probeer hem of haar te helpen door op het juiste moment aan te sluiten bij de behoeftes en de cognitieve, sociale en fysieke vaardigheden van het kind. Wees alert dat kinderen hun vaardigheden niet overschatten, zodat je kunt ingrijpen als dit nodig is.

Begeleiding in de praktijk

Let op dat je alleen ingrijpt als het écht nodig is. Bij het begeleiden van risicovol spel in de praktijk is het belangrijk om zoveel mogelijk niets te doen, kinderen kunnen het namelijk heel goed zelf. Wanneer je denkt 'ik moet iets doen', tel dan eerst tot dertig (de '30-tellenregel'). Blijf op afstand, kijk, luister en reflecteer: waar ben ik eventueel wél nodig? Tot slot: helpen of meespelen mag, op verzoek van het kind, maar daarna moet je je zo snel mogelijk weer terugtrekken.

Aandachtspunten bij een interventie

1. Maak continu een risico-voordeelafweging. Schat in of het positieve van de ervaring opweegt tegen de mogelijke negatieve ervaring van het niet lukken en zich bezeren. Bij gevaar, iets dat een kind zelf niet overziet (zoals een tak in een boom die op afbreken staat), wordt ingegrepen en staat de veiligheid voorop.
2. Hanteer de 30-tellenregel en gebruik deze tijd voor de afweging: is het noodzakelijk om in te grijpen of weegt het mogelijke voordeel op tegen het nadeel?
3. Probeer om niet uit gewoonte te handelen. Vermijd de neiging om bij een klein risico in te grijpen (de 'pas op, kijk uit-stand').
4. Beperk het kind alleen bij een onaanvaardbaar risico.
5. Moet er worden ingegrepen, doe dit dan zonder het spel direct te stoppen.
6. De reactie op genomen risico's moeten niet worden overdreven, anders neemt het kind waarschuwingen niet meer serieus. Leg de risico's rustig en rationeel uit en geef veiligere alternatieven als dat nodig is.
7. Wees alert op sociale en emotionele risico's, bijvoorbeeld wanneer positief aanmoedigend gedrag overgaat in opstoken, uitsluiten of pesten waarbij een kind over zijn eigen grens heengaat.

Zie risico als een positieve ervaring

Als pedagogisch professional is het belangrijk dat je risico ziet als iets positiefs. Het is een ervaring die, vanwege de autonomie van het kind, juist moet worden aangegaan. En laat dit ook zien aan de kinderen, zowel in je houding als in je gedrag. In de praktijk betekent dit dat je bij de begeleiding van risicovol spelen het kind ondersteunt en stimuleert.

Hoe kun je de omgeving inrichten voor risicovol spelen?

Creëer een uitdagende speelomgeving

Voor risicovol spel is het belangrijk om zowel binnen als buiten een leuke en spannende speelplek te creëren waar voldoende fysieke uitdaging te vinden is voor elk kind. Zorg er daarbij voor dat alle zes de categorieën van risicovol spelen aan bod komen (spelen op hoogte, op snelheid, ruig spel, spelen met riskante gereedschappen, spelen in de buurt van gevaarlijke elementen en uit het zicht spelen).

Zowel tijdens het vrij spelen als tijdens begeleide activiteiten kun je mogelijkheden voor risicovol spel creëren. Denk bij begeleide activiteiten bijvoorbeeld aan het maken van een vuurtje, het werken met messen en het bouwen van een hoge hut.

Wat betekent risicovol spel voor ouders, het team en de organisatie?

Communiceer met de ouders

Risicovol spel kan voor ouders misschien wat onzeker aanvoelen en tot zorgen leiden. Daarom is het belangrijk daar duidelijk over te communiceren met ouders. Bespreek risicovol spelen bijvoorbeeld tijdens een ouderavond en benadruk dat risicovol spel iets positiefs is.

Het in gesprek gaan zorgt voor een betere samenwerking en enthousiasme bij de ouders op het gebied van risicovol spelen. Besteed daarom in alle contacten met ouders aandacht aan het belang van risicovol spelen voor de ontwikkeling van hun kind. Ook als het onverhoopt toch 'mis' is gegaan. Kernpunten daarbij zijn:

- Het kind leert ervan, dus het bevordert de risico-competentie;
- Het is onderdeel van het 'normale' spelen;
- De professional weet welke uitdagingen het kind aankan/nodig heeft.

Mocht er toch nog bezorgdheid zijn bij ouders over risicovol spelen, dan kun je meer verdieping in de gesprekken aanbrengen met zogenaamde 'risk reframing-sessies'. Hierbij krijgen ouders met filmpjes, discussies en eigen speelervaringen een positief beeld van het aangaan van risico door kinderen. Ook hierbij is het van belang om altijd begrip te hebben voor de bezorgdheid van ouders.

Besteed in het team aandacht aan individuele verschillen

In een team van pedagogisch professionals heeft iedereen een eigen houding en interesse als het gaat om risicovol spelen. Je hebt je eigen grenzen en bent bewust van je eigen normen en waarden, maar het is ook goed om open te staan voor het verleggen van grenzen. Want net als de grenzen van kinderen, zijn ook die van pedagogisch professionals flexibel en in beweging.

Het trekken van één lijn in hoe je omgaat met risicovol spel, is niet in het belang van het kind en de professional. Bespreek daarom in je team de verschillen en elkaars beslissingen. Bekijk ook samen de regels en afspraken over risicovol spelen nog eens kritisch en vraag je af: zijn ze eigenlijk wel nodig?

Zorg voor autonomie en steun elkaar

Het is belangrijk dat je als pedagogisch professional de autonomie krijgt om zelf split second-beslissingen te nemen tijdens het risicovol spel van een kind. Mocht er toch iets gebeuren waarbij het kind letsel oploopt, dan moet je als pedagogisch professional volledig gesteund

worden door je leidinggevende en de organisatie. Het is belangrijk dat je hiervan op de hoogte bent en dat je die steun ook voelt. Dit kan alleen als risicovol spelen ingebed is in het beleid en de organisatie.

Maak beleid over risicovol spelen

Het pedagogisch beleid en het beleid rondom Veiligheid en Gezondheid is zo geformuleerd dat de organisatie zich vrij voelt en de GGD kan laten zien dat het risicovol spel goed is onderbouwd. Een beschrijving van alle risico's is niet nodig, maar wel een algemene visie op risicovol spelen en een beleid op het voorkomen van grote risico's. Ook kunnen er protocollen worden opgesteld voor specifieke begeleide risicovolle activiteiten, zoals het maken van een vuurtje.

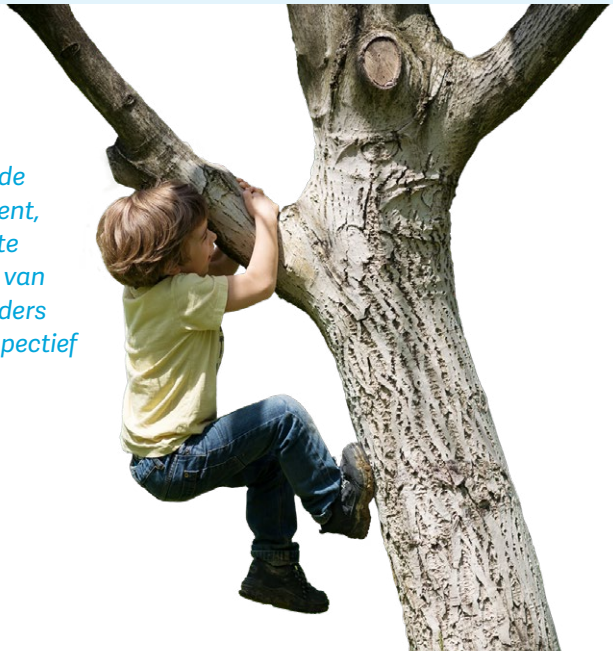
WERKDEFINITIE

Risicovol spel is een vorm van spelen waarbij kinderen bewust grenzen opzoeken en risico's nemen die gepaard gaan met spanning en onvoorspelbaarheid, wat bijdraagt aan hun plezier, ontwikkeling en risico-competentie doordat zij zelf leren inschatten welke risico's zij willen aangaan.

Geformuleerd door het ontwikkelteam Risicovol spel

'Bij risicovol spelen gaat het om het goede doen in deze situatie, op het juiste moment, bij dit kind. Dit betekent dat er geen vaste regels zijn te maken voor de begeleiding van risicovol spelen: elke keer is het weer anders en proberen we aan te sluiten bij het perspectief en behoeften van het individuele kind.'

Martin van Rooijen • onderzoeker van het ontwikkelteam Risicovol spel

Bekijk ook andere onderwerpen van de pedagogische kennisbasis op:
www.expertisecentrumkinderopvang.nl/onderwerpen

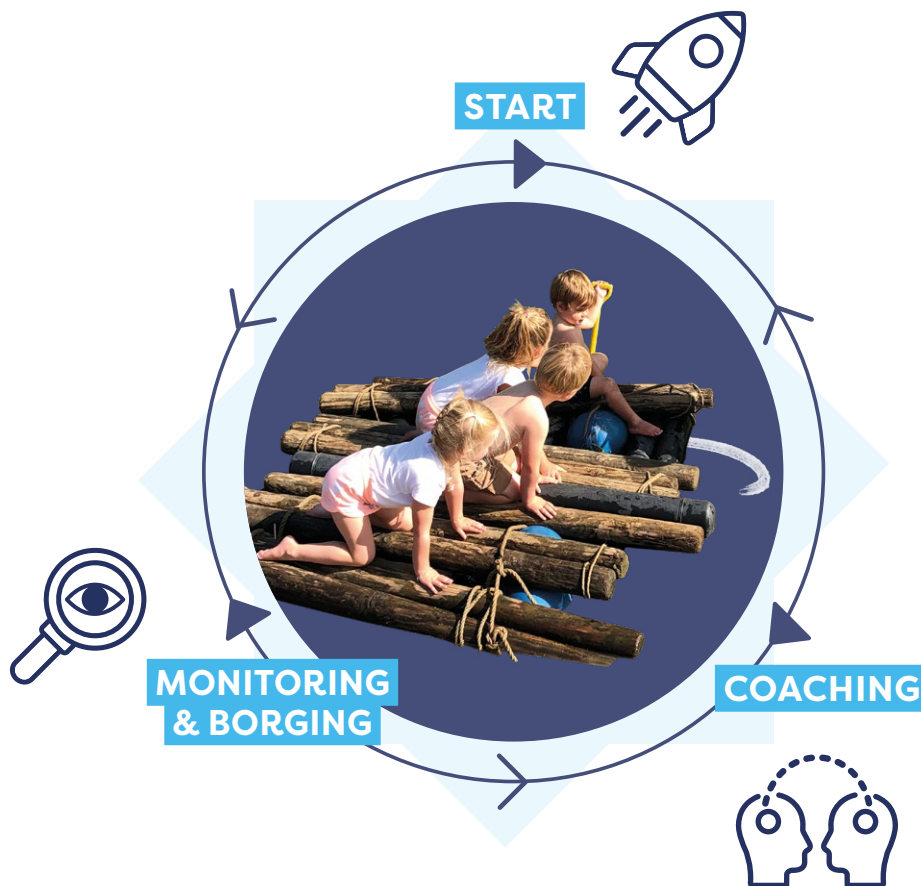
2.

Over de fases

Een verandering doorvoeren in de praktijk gaat in fases. Maar let op! De fases volgen elkaar niet automatisch op. Ze wisselen elkaar af en gaan heen en weer. Kortom: ze lopen als het ware door elkaar heen. Om een verandering tot een succes te maken, is het wél belangrijk om aandacht te hebben voor alle fases.

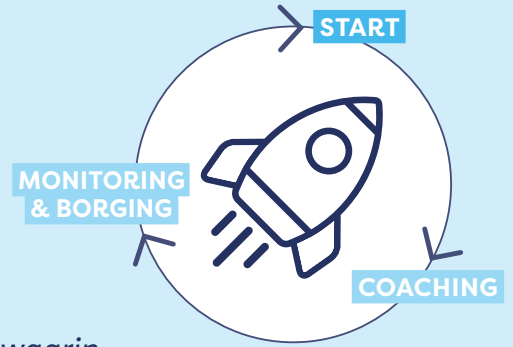
Er zijn 3 fases met verschillende onderdelen:

- **Startfase**
- **Coachingsfase**
- **Monitoring & Borging**

Toelichting per fase

STARTFASE

Ieder veranderproces begint met een startfase waarin verschillende onderdelen te onderscheiden zijn.

In de startfase gaat het om:

- Planning
- Informeren van de pedagogisch professionals
- Inventariseren van beleid
- Communicatie met ouders en oudercommissie
- Verkennen van het onderwerp (opvattingen, waarden, normen, behoeften, motivatie)

En let op, deze onderdelen volgen elkaar niet automatisch op in de tijd. De verschillende onderdelen lopen als het ware door elkaar heen, wisselen elkaar af en gaan heen en weer. Ieder onderdeel zal ook om meerdere acties vragen. Voor de communicatie met ouders kun je bijvoorbeeld een ouderbijeenkomst inzetten, maar alleen met een ouderbijeenkomst ben je er niet. In de loop van het proces, ook na de startfase, zul je aandacht moeten hebben voor de communicatie met ouders. Bijvoorbeeld tijdens de dagelijkse overdracht, tijdens oudergesprekken en in nieuwsbrieven. Dit overzicht van onderdelen in de startfase is dan ook vooral bedoeld als hulpmiddel om je bewust te maken van de onderdelen waar je aandacht voor moet hebben tijdens een veranderproces. Hieronder vind je per onderdeel een korte toelichting.

PLANNING

De planning begint feitelijk al voordat het veranderproces is gestart. Het gaat hierbij namelijk ook om het kiezen van een onderwerp. In dit geval gaan we ervanuit dat je al gekozen hebt voor risicovol spel. Bij het kiezen van een onderwerp is het belangrijk om na te gaan of het actueel is voor de organisatie en of het aansluit bij de (strategische) doelen of pedagogische strategie van de organisatie. Ook stel je in deze fase de grote lijnen van een plan op: Wat wil je wanneer bereikt hebben en hoe ziet de weg daarnaartoe eruit? Wat is er met andere woorden nodig om het doel te bereiken?

INVENTARISEREN VAN BELEID

Het is belangrijk om na te gaan of en wat er veranderd moet worden in het (pedagogisch) beleid. Voor het eigenaarschap van de pedagogisch professionals is het belangrijk om hen hier op de een of andere manier bij te betrekken. Zij zijn tenslotte degenen die het beleid tot leven laten komen. Misschien kun je een werkgroep samenstellen met daarin een aantal pedagogisch professionals?

INFORMEREN VAN DE PEDAGOGISCH PROFESSIONALS

In de startfase informeer je de pedagogisch professionals. Afhankelijk van het onderwerp en hoe ver het team al gevorderd is, besteed je hier meer of minder tijd en aandacht aan. Bij een heel nieuw onderwerp, zoals risicovol spel zou kunnen zijn, is het belangrijk om de pedagogisch professionals op verschillende momenten en manieren mee te nemen in het onderwerp. Informeer hen over het plan (en laat hen vooral ook meedenken door bijvoorbeeld keuzes te geven), maar ook inhoudelijk over het onderwerp. Belangrijk is om hen enthousiast te maken.

COMMUNICATIE MET OUDERS EN OUDERCOMMISSIE

Als je met een nieuw onderwerp aan de slag gaat, is het verstandig om ouders hier ook bij te betrekken. De mate waarin je hen meeneemt zal afhangen van het onderwerp, maar in alle gevallen is het raadzaam om ouders te informeren over het onderwerp waar jullie mee aan de slag gaan. Zo zien ze dat jullie werk maken van pedagogische kwaliteit.

Ook bij ouders is het belangrijk om hen op verschillende momenten en manieren te informeren. Begin bijvoorbeeld met een korte tekst in de nieuwsbrief met een uitnodiging voor een ouderbijeenkomst. Maar ook daarna blijf je aandacht houden voor de communicatie met ouders over het onderwerp. Denk aan het benutten van de dagelijkse overdracht, oudergesprekken, nieuwsbrieven en het ouderportaal om ouders mee te nemen in het onderwerp. Informeer ook de oudercommissie over de plannen. De oudercommissie heeft adviesrecht op het pedagogisch beleid.

VERKENNEN VAN HET ONDERWERP (opvattingen, waarden, normen, behoeften, motivatie)

Gedrag en daarmee het pedagogisch handelen, wordt in sterke mate beïnvloed door de opvattingen die pedagogisch professionals hebben. Het is dus heel belangrijk om deze opvattingen, maar ook waarden, normen, behoeften en motivatie bloot te leggen. Deze kunnen allemaal invloed hebben op de bereidheid tot verandering en dus op de kansen van slagen van een veranderproces.

TOOLS STARTFASE

TOOL	Risicovol leren
onderdeel	- Verkennen onderwerp
	Filmpje op Youtube - Inspiratie uit Duitsland en Scandinavië waar al op 1000 locaties kleuters risicovol leren in het bos.
 VOOR WIE	Pedagogisch professionals
 DOEL	Inspiratie
 WAT	Bewust worden van mogelijkheden
link tool	https://www.youtube.com/watch?v=CibnwfWt27Y

TOOL	Veilig en uitdagend buitenspelen
onderdeel	- Informeren pedagogisch professionals - Communicatie met ouders en oudercommissie
	Filmpje op Youtube - Adviezen voor pm-ers en ouders van veiligheid.nl over hoe om te gaan met risicovol spelen.
 VOOR WIE	Pedagogisch professionals, ouders, oudercommissie
 DOEL	Bewust worden
 WAT	Adviezen over risicovol spel
link tool	https://www.youtube.com/watch?v=Q9dZCTt6skY

TOOL	Praatplaat
onderdeel	- Verkennen van het onderwerp
	De praatplaat toont de vormen van risicovol spel en het belang daarvan in de ontwikkeling van kinderen.
 VOOR WIE	Pedagogisch professionals, ouders, oudercommissie
 DOEL	Informeren pedagogisch professionals en ouders
 WAT	Hulpmiddel om in gesprek te gaan
link tool	https://expertisecentrumkinderopvang.nl/bibliotheek/tools/praatplaat

TOOL	Stof tot nadenken en gesprek: samenvatting webinar risicovol spel
onderdeel	- Informeren pedagogisch professionals - Ouders en oudercommissie
	Misschien hebben professionals en ouders vragen of zijn ze bezorgd. De samenvatting geeft informatie en kan de start zijn voor een verkennend gesprek.
 VOOR WIE	Pedagogisch coaches en pedagogisch professionals
 DOEL	Ouders informeren over wat risicovol spel is en over het belang daarvan in de ontwikkeling van kinderen.
 WAT	De opdracht is de samenvatting van het webinar te bekijken. En daar met elkaar over in gesprek te gaan, naar keuze met of zonder kijk- en gespreksvragen.
link tool	https://expertisecentrumkinderopvang.nl/bibliotheek/tools/stof-tot-nadenken-en-gesprek-samenvatting-webinar-risicovol-spel

TOOL	Stof tot nadenken en gesprek: het theoretisch kader van risicovol spel
onderdeel	- informeren pedagogisch professionals - verkennen van het onderwerp
	Deze tool is bedoeld om pedagogisch professionals aan te zetten tot denken en gesprek over het theoretisch kader van risicovol spel.
 VOOR WIE	Pedagogisch coaches en pedagogisch professionals
 DOEL	De tool is bedoeld als hulpmiddel om pedagogisch professionals aan te zetten tot denken en gesprek over risicovol spel. Het overkoepelende doel is het vergroten van hun kennis over risicovol spel en de eigen rol daarbij.
 WAT	Pedagogisch professionals krijgen de opdracht om het theoretisch kader te lezen. Naar keuze kunnen één, meerdere of alle lees- en gespreksvragen meegegeven worden.
link tool	https://expertisecentrumkinderopvang.nl/bibliotheek/tools/stof-tot-nadenken-en-gesprek-het-theoretisch-kader-van-risicovol-spel

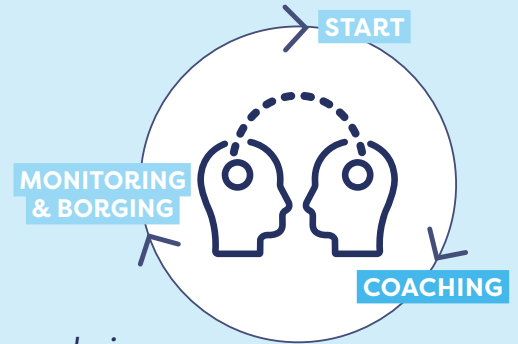
TOOL	Kletspot Risicovol spel	→ óók Monitoring & Borging
onderdeel	- Verkennen van het onderwerp	
	Reflectie op de aspecten van risicovol spel en het belang ervan voor de ontwikkeling van kinderen.	
 VOOR WIE	Pedagogisch coaches, pedagogisch professionals, locatiemanagers	
 DOEL	Verkennen, verbreden en verdiepen van de inzichten, opvattingen en overtuigingen van de professionals.	
 WAT	Kletspotkaartjes	
link tool	https://expertisecentrumkinderopvang.nl/bibliotheek/tools/kletspot-risicovol-spel	

TOOL	Ouderbijeenkomst: Kansen voor Avontuur
onderdeel	- Communicatie ouders
	Een ouderbijeenkomst is een manier om ouders te betrekken. Misschien hebben ze vragen of zijn de bezorgd.
 VOOR WIE	Pedagogisch coaches, pedagogisch professionals en ouders
 DOEL	Ouders informeren over wat risicovol spel is en over het belang daarvan in de ontwikkeling van kinderen.
 WAT	De tool bestaat uit een draaiboek voor een ouderbijeenkomst.
link tool	https://expertisecentrumkinderopvang.nl/bibliotheek/tools/ouderbijeenkomst-kansen-voor-avontuur

TOOL		Mijn risicovol spelen reis: van zelf kind zijn tot professional en ouder
onderdeel		- informeren pedagogisch professionals - verkennen van het onderwerp
		Beschrijving van een studiebezoek in Londen. De bijhorende vragen stimuleren na te denken over eigen ervaringen met risicovol spel.
 VOOR WIE		Pedagogisch coaches, pedagogisch professionals, locatiemanagers
 DOEL		De eigen ervaringen en bewustwording creëren over (het belang) van risicovol spel
 WAT		De opdracht is om (een deel van) de praktijkervaring te lezen. Tijdens een teamoverleg kun je de vragen met elkaar bespreken.
link tool		https://expertisecentrumkinderopvang.nl/bibliotheek/tools/mijn-risicovol-spielen-reis-van-zelf-kind-zijn-tot-professional-en-ouder
TOOL		Kan dat ook bij mij? Praktijkvoorbeelden van risicovol spel
onderdeel		verkennen van het onderwerp (opvattingen, waarden, normen, behoeften, motivatie)
		De praktijkvoorbeelden inspireren en zijn gespreksstof. Ook als vergelijking met de eigen praktijk.
 VOOR WIE		Pedagogisch coaches, pedagogisch professionals en locatiemanagers
 DOEL		De tool is een hulpmiddel om pedagogisch professionals aan te zetten tot denken en gesprek over de eigen grenzen en het verleggen daarvan bij risicovol spel.
 WAT		De opdracht is om één of meerdere praktijkvoorbeelden te bekijken. En die te bespreken tijdens een teamoverleg. Die helpen om het gesprek scherpte te geven.
link tool		https://expertisecentrumkinderopvang.nl/bibliotheek/tools/kan-dat-ook-bij-mij-praktijkvoorbeelden-van-risicovol-spel

Toelichting per fase

COACHING

Om de kansen op een duurzame en blijvende verandering te vergroten, moet er in ieder veranderproces aandacht zijn voor coaching. Daarbinnen zijn verschillende elementen te onderscheiden:

- Gezamenlijke planning
- Observatie
- Actie en oefenen in de eigen praktijk
- Reflectie
- Feedback

Let op, deze elementen lopen steeds door elkaar en vormen dus géén opeenvolging van stappen. Na een observatie en oefenen volgen bijvoorbeeld vaak als vanzelf reflectie en feedback. Belangrijk is dat er op enig moment sprake is van deze elementen. Daardoor vergroot je de kans op succes. Hieronder vind je per onderdeel een korte toelichting.

GEZAMENLIJKE PLANNING

Het is belangrijk dat er sprake is van gezamenlijke planning door professional en coach. Over de doelen, maar ook over de vervolgstappen van de professional. Bijvoorbeeld: Welke acties onderneemt de professional, waar gaat de professional mee oefenen?

Een belangrijke voorwaarde hiervoor is dat er duidelijke en specifieke doelen zijn gesteld, en dat deze aansluiten bij de organisatiedoelen en -visie). Ook moet de inzet passen bij het gestelde doel: het moet haalbaar zijn om met die inzet het doel te behalen.

OBSERVATIE

Observaties in de eigen praktijk zijn een belangrijk onderdeel van een effectief coachingstraject. Dat kan op verschillende manieren. Ten eerste kan de coach de professional observeren. Met observeren bedoelen we niet dat de coach in een hoekje observeert en aantekeningen maakt. Beter is het om als coach onderdeel te zijn van de situatie. Het voordeel van dit 'meedraaien' is dat de professional ook de coach kan observeren in het werk. Dat is de tweede manier waarop observaties onderdeel kunnen zijn van een traject: het door de professional observeren van de coach of collega's. Dat noemen we ook wel modeling. Een derde manier is het gebruiken van videobeelden van de professional in de eigen praktijk. Door gebruik te maken van observaties kan de professional vaardigheden, strategieën of ideeën kan opdoen.

ACTIE EN OEFENEN IN DE EIGEN PRAKTIJK

Om de kans op succes te vergroten is het ook van belang dat de professional in de eigen praktijk oefent en experimenteert. Dat kan zowel gepland als ongepland zijn en met of zonder (video)observatie.

REFLECTIE

Reflecteren op het eigen handelen is ook een onmisbaar element van een effectief coachingstraject. Echte ervaringen vormen de kapstok voor reflectie: een (video)observatie of een situatie waarover de professional vertelt. De professional kan zo vaststellen hoe hij/zij het doet en of dat bijstelling nodig heeft

FEEDBACK

Ook feedback is een onmisbaar element van een effectief coachingstraject. Het kan gaan om feedback op een (video)observaties die de coach heeft gedaan of gebeurtenissen door de professional verteld. Ook feedback volgt eigenlijk altijd na observatie of oefening. Het is belangrijk dat de professional beschrijvende en geen evaluerende of beoordelende feedback ontvangt. Succesvolle coaches zeggen niet wat de professional moet doen, maar geven in dialoog feedback die aanzet tot reflecteren. Vergeet ook niet om complimenten te geven. Maak ze wel gericht, zodat iemand goed weet wat er goed ging. Overstelp de professional niet met feedback: als iemand overweldigd raakt, is de kans groot dat er helemaal niets gebeurt. Kies je het belangrijkste punt, dan gaat iemand daar misschien over nadenken en daadwerkelijk mee aan de slag.

TOOLS COACHING

TOOL

Kijkwijzer risicovol spel

onderdeel

- Observatie

Met de kijkwijzer krijg je in beeld wat de mogelijkheden zijn voor risicovol spel, de begeleiding door de pedagogisch professionals, de inbedding in team, organisatie en beleid en de communicatie met ouders.

VOOR WIE

Pedagogisch coaches en pedagogisch professionals

DOEL

Analyse van de huidige situatie

WAT

Observatie aan de hand van een scoreformulier: *omgeving: ruimte, inrichting en materialen; pedagogisch professionals; team; inbedding in organisatie en beleid en communicatie met ouders.*

link tool

www.expertisecentrumkinderopvang.nl/bibliotheek/tools/kijkwijzer-risicovol-spel

TOOL	Inspiratielijst 'loose parts'
onderdeel	- Actie en oefenen in de eigen praktijk
	Tips voor loose parts en het gebruik ervan.
 VOOR WIE	Pedagogisch coaches en pedagogisch professionals
 DOEL	Inspiratie
 WAT	Een lijst met suggesties voor loose parts.
link tool	https://expertisecentrumkinderopvang.nl/bibliotheek/tools/loose-parts
TOOL	Interventieladder
onderdeel	- Reflectie - Feedback
	Professionals beoordelen risicovolle situaties vaak in termen van 'het mag' of 'het mag niet', terwijl deze tool duidelijk maakt dat zich daartussen nog veel andere handelingsmogelijkheden bevinden.
 VOOR WIE	Pedagogisch coaches en pedagogisch professionals
 DOEL	Deze tool is bedoeld om pedagogisch professionals bewust te maken van de handelingsmogelijkheden die zij hebben bij een eventuele interventie (bij risicovolle situaties).
 WAT	De interventieladder bestaat uit 13 stappen, van 'ingrijpen' tot 'ze kunnen het alleen' en dient ter ondersteuning bij het gesprek met een of meerdere pedagogisch professionals.
link tool	https://expertisecentrumkinderopvang.nl/bibliotheek/tools/interventieladder-2
TOOL	Actie: risicovol spel komt tot leven én blijft → óók Monitoring & Borging
onderdeel	• Coaching - Actie en oefenen in de eigen praktijk • Monitoring & Borging
	Oefenen in de eigen praktijk, tijdens de coachingsfase en daarna.
 VOOR WIE	Pedagogisch coaches en pedagogisch professionals
 DOEL	De tool is bedoeld als hulpmiddel om pedagogisch professionals in de eigen praktijk te laten oefenen met verschillende aspecten van risicovol spel.
 WAT	De tool bestaat uit kaartjes met daarop korte opdrachten die pedagogisch professionals tijdens hun werk kunnen uitvoeren. De opdrachten vragen geen voorbereiding of extra tijd. Zo worden de professionals uitgedaagd om te oefenen in de eigen praktijk.
link tool	https://expertisecentrumkinderopvang.nl/bibliotheek/tools/actie-risicovol-spel-komt-tot-leven-en-blijft

TOOL	Risico of gevaar?
onderdeel	- Reflectie
	Aan de hand van casussen een afweging tussen aanvaardbare en onaanvaardbare risico's maken.
 VOOR WIE	Pedagogisch coaches
 DOEL	Het doel van de tool is het kunnen inschatten van risico's en kinderen in de gelegenheid stellen in aanraking te kunnen komen met aanvaardbare risico's.
 WAT	Het spel bestaat uit kaarten met praktijksituaties met gevaarlijke en risicovolle situaties en vragenkaarten. De professionals kiezen een praktijksituatie en beantwoorden de vragen op de vragenkaart.
link tool	https://expertisecentrumkinderopvang.nl/bibliotheek/tools/risico-of-gevaar-risky-business

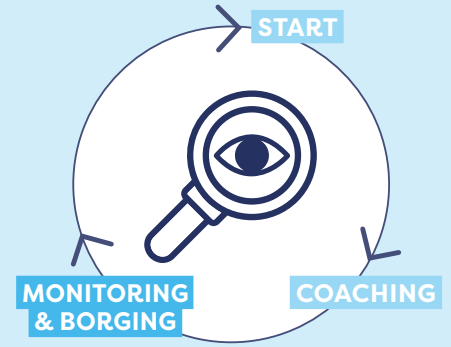
TOOL	Risico onder de loep	→ óók Startfase
onderdeel	<ul style="list-style-type: none"> • Startfase - Verkennen van het onderwerp (opvattingen, waarden, normen, behoeften, motivatie) • Coaching - Reflectie 	
	Analyse van de mogelijkheden voor risicovol spel in de eigen praktijk; binnen en buiten.	
 VOOR WIE	Pedagogisch coaches en pedagogisch professionals	
 DOEL	Inzicht geven in de mogelijkheden binnen en buiten in de eigen praktijk én het formuleren van verbeterpunten.	
 WAT	De tool bestaat uit vragen die je kunt stellen tijdens het kritisch onder de loep nemen van de binnen- en buitenruimte en de beschikbare materialen.	
link tool	https://expertisecentrumkinderopvang.nl/bibliotheek/tools/risico-onder-de-loep	

TOOL	Risicovol spel: met een gerust hart of beren op de weg?
onderdeel	<ul style="list-style-type: none"> - Reflectie: opvattingen, waarden, normen, behoeften, motivatie - Actie en oefenen in de eigen praktijk
	Deze teamanalyse geeft een beeld van bij welke vormen van risicovol spel de pedagogisch professionals zich comfortabel voelen of waar zij nog zorgen hebben over de veiligheid of verantwoordelijkheid.
 VOOR WIE	Pedagogisch coaches, pedagogisch professionals en locatiemanagers

 DOEL	De tool richt zich op bewustwording van de mate van comfort van het team ten opzichte van risicovol spel.
 WAT	Pedagogisch professionals wordt gevraagd de individuele vragenlijst in te vullen. De pedagogisch coach of locatiemanager neemt de scores over op een teamoverzicht wat een totaalbeeld geeft. Op basis van de uitkomst kan het team gezamenlijk doelen stellen om meer ruimte te geven voor risicovol spel.
link tool	https://expertisecentrumkinderopvang.nl/bibliotheek/tools/risicovol-spel-met-een-gerust-hart-of-beren-op-de-weg

Toelichting per fase

MONITORING & BORGING

Monitoring is ook een belangrijk onderdeel van een effectief traject: Hoe maak je inzichtelijk of wat je doet of gedaan hebt ook het gewenste effect heeft? Monitoring heeft verschillende kanten, het is belangrijk om:

- *Te volgen of je als coach of leidinggevende doet wat afgesproken is;*
- *Om de afspraken met de professionals te volgen;*
- *Te onderzoeken of dat wat je hebt gedaan effect heeft gehad.*

Dat 'onderzoek' kan allerlei vormen aannemen, belangrijk is dat er een koppeling is tussen het handelen van de professional(s) en de ontwikkeling van kinderen. Zo gaan pm'ers hun eigen ondersteunende rol ook nog scherper zien.

Tenslotte wil je er door borging voor zorgen dat de (ver)nieuw(d)e werkwijze ook na het traject in praktijk is.

Onderdeel:

- *Monitoring*
- *Veranderingen opnemen in het pedagogisch- en veiligheidsbeleid.*

Belangrijk is om je te realiseren dat het veranderen van een pedagogische praktijk een continu proces is. Niet een kortdurende intensieve impuls, maar een integraal proces van professionalisering. Borging is een belangrijke sleutel naar een duurzame en blijvende verandering. Het is daarom heel belangrijk om hier aandacht voor te hebben. Hoe zorg je dat het onderwerp blijft leven? En dat het letterlijk en figuurlijk op de agenda van het team blijft staan, en zichtbaar in het pedagogisch handelen? Naast de hiervoor ontwikkelde tools geven we een aantal algemene tips bij borging:

- Als je met een onderwerp bezig bent (geweest), kan het goed werken om een of meerdere trekkers binnen het team aan te wijzen. Diegene is er voor verantwoordelijk dat het onderwerp blijft leven en op de agenda blijft staan.
- Het werkt beter om gezamenlijk als team aan een onderwerp te werken.
- Je kunt beter gedurende een langere periode vaak en kort aandacht besteden aan een onderwerp dan in een korte periode heel intensief.

TOOLS MONITORING & BORGING

TOOL	Risicovol spel: terugblik
onderdeel	- Monitoring
	Reflectie op de borging van risicovol spel in de organisatie met mogelijke verbeterpunten.
 VOOR WIE	Pedagogisch coaches, pedagogisch professionals en locatiemanagers
 DOEL	Het doel van deze tool is om te evalueren hoe risicovol spel een plek heeft gekregen in de praktijk, hoe de pedagogisch professionals dit ervaren en welke aanknopingspunten ter verbetering er zijn.
 WAT	Met het evaluatieformulier reflecteren de pedagogisch professionals op hoe risicovol spel een plek heeft gekregen in de praktijk, wat hun ervaring is en welke aanknopingspunten er zijn ter verbetering.
link tool	https://expertisecentrumkinderopvang.nl/bibliotheek/tools/risicovol-spel-terugblik

TOOL	Risicocompetentie in beeld	→ óók Coaching
onderdeel	<ul style="list-style-type: none">• Coaching; - Observatie• Monitoring & Borging	
	Inzicht in de risicocompetentie van kinderen is belangrijk. Op basis daarvan kunnen professionals de kinderen begeleiden in hun ontwikkeling.	
 VOOR WIE	Pedagogisch coaches en pedagogisch professionals	
 DOEL	Kinderen objectief observeren tijdens risicovol spel. Dit inzicht gebruiken voor afstemming tussen pedagogisch professionals onderling en in de communicatie met ouders.	
 WAT	Op basis van 5 observaties ontstaat een beeld van de risicocompetentie van een kind. Hiermee kun je bespreken welke ontwikkelingsmogelijkheden er zijn voor dat kind.	
link tool	https://expertisecentrumkinderopvang.nl/bibliotheek/tools/risicocompetentie-in-beeld	

3.

Overzicht TOOLS

Risicovol spel

In dit overzicht zijn de tools geordend per fase. Een aantal tools kan in meerdere fases worden gebruikt. De fases hebben geen scherpe grens, ze lopen als het ware door elkaar heen. Door op een tool te klikken, krijg je toegang tot de tool en kun je de tool eventueel downloaden en printen.

Tools met een slotje zijn alleen te openen met een code. Die code krijgt jouw organisatie als die bijdraagt aan de bekostiging van het Expertisecentrum, zie:

www.expertisecentrumkinderopvang.nl/relaties/investeerdere

LINK		ONDERDELEN
	STARTFASE	
	TOOL Risicovol leren Filmpje op Youtube • Inspiratie uit Duitsland en Scandinavië waar al op 1000 locaties kleuters risicovol leren in het bos.	Verkennen v/h onderwerp (opvattingen, waarden, normen, behoeften, motivatie)
	TOOL Veilig en uitdagend buitenspelen Filmpje op Youtube • Adviezen voor pm-ers en ouders van veiligheid.nl over hoe om te gaan met risicovol spelen.	Coaching
 	TOOL Praatplaat De praatplaat is een hulpmiddel om in gesprek te gaan over risicovol spel met teams, ouders/oudercommissie en kinderen.	- Coaching - Verkennen onderwerp (opvattingen, waarden, normen, behoeften, motivatie)
	TOOL Stof tot nadenken: samenvatting webinar risicovol spel De tool zet pedagogisch professionals aan tot denken over risicovol spel.	Verkennen onderwerp (opvattingen, waarden, normen, behoeften, motivatie)
	TOOL Stof tot nadenken en gesprek: het theoretisch kader van risicovol spel Deze tool is bedoeld om pedagogisch professionals aan te zetten tot denken en gesprek over het theoretisch kader van risicovol spel.	- Informeren pm'ers - Verkennen onderwerp (opvattingen, waarden, normen, behoeften, motivatie)
	TOOL Kletspot Laat professionals reflecteren op verschillende aspecten van risicovol spel en het belang daarvan voor kinderen.	Verkennen v/h onderwerp (opvattingen, waarden, normen, behoeften, motivatie)
	TOOL Kansen voor Avontuur Ouders informeren over risicovol spel en ouders bewust maken van de positieve bijdrage van risicovol spel aan de ontwikkeling van hun kind.	Communicatie ouders
	TOOL Mijn risicovol spelen reis Beschrijving van ervaringen als kind en ouder. De bijbehorende vragen zetten aan tot nadenken over eigen ervaringen en het eigen perspectief op risicovol spel.	- Informeren pm'ers - Verkennen v/h onderwerp (opvattingen, waarden, normen, behoeften, motivatie)

LINK		ONDERDELEN
	TOOL Kan dat ook bij mij?	Verkennen v/h onderwerp (opvattingen, waarden, normen, behoeften, motivatie)
	De opdracht is om een of meer praktijkvoorbeelden te bekijken. Er zijn meerdere lees- en gespreksvragen bij gemaakt.	

COACHING

		TOOL Kijkwijzer risicovol spel	- Observatie
		Door het invullen van een observatieformulier ontstaat zicht op de mogelijkheden voor risicovol spel, de begeleiding door de pedagogisch professionals, de inbedding in team, organisatie en beleid en de communicatie met ouders.	
		TOOL Inspiratielijst 'loose parts'	- Actie en oefenen in de eigen praktijk
		Tips voor loose parts en het gebruik ervan.	
		TOOL Interventieladder	- Reflectie - Feedback
		De tool maakt professionals bewust van de handelingsmogelijkheden die zij hebben bij een eventuele interventie (bij risicovolle situaties).	
		TOOL Actie: risicovol spel komt tot leven én blijft	- Coaching: actie en oefenen in de eigen praktijk - Monitoring & Borging
		Hulpmiddel om pedagogisch professionals in de eigen praktijk te laten oefenen met verschillende aspecten van risicovol spel.	
		TOOL Gevaar of risico? Risky business	- Reflectie
		Professionals inzicht geven in het verschil tussen risico en gevaar.	
		TOOL Risico onder de loep	- Startfase: verkennen van het onderwerp (opvattingen, waarden, normen, behoeften, motivatie) - Coaching: reflectie
		Bewust maken van de mogelijkheden die kinderen bij hen hebben voor risicovol spel, binnen en buiten.	
		TOOL Risicovol spel: met een gerust hart of beren op de weg?	- Verkennen v/h onderwerp (opvattingen, waarden, normen, behoeften, motivatie)
		Maakt bewust van de mate van comfort van het team ten opzichte van risicovol spel.	

MONITORING & BORGING

	TOOL Risicovol spel: terugblik	- Monitoring
	Reflectie op de borging van risicovol spel en suggesties voor verbetering.	
	TOOL Risicocompetentie in beeld	- Coaching: observatie - Monitoring & Borging
	Risicocompetentiescan die inzicht geeft in de ontwikkeling van de risicocompetentie van individuele kinderen.	

4.

Risicovol spel vanuit het perspectief van de GGD-toezichthouder

In de wet Kinderopvang staat niets omschreven over risicovol spel. De GGD-toezichthouder beoordeelt in het kader van risicovol spel twee eisen die in de wet staan: het pedagogisch beleid en het veiligheids- en gezondheidsbeleid.

Wat wil de GGD zien?

De GGD toetst of de praktijk aansluit bij wat beschreven is in het pedagogisch-, veiligheids- en gezondheidsbeleid en wat beschreven is over de inrichting van de ruimten.

Pedagogisch beleid

In het pedagogisch beleid staat concreet omschreven hoe invulling wordt gegeven aan de aspecten van verantwoorde opvang en/of buitenschoolse opvang en hoe risicovol spel daaraan bijdraagt. Specifiek betekent dit voor de:

- **Emotionele veiligheid:** hoe risicovol spel bijdraagt aan effectief leren ('ik kan het'), het zelfvertrouwen versterken en grenzen ontdekken en verleggen.
- **Persoonlijke vaardigheden:** hoe risicovol spel bijdraagt aan de motorische ontwikkeling (minder bewegingsangst), het inschatten van risico's en cognitieve vaardigheden om afwegingen te maken, creatieve vaardigheden en het bevorderen van zelfredzaamheid.
- **Sociale vaardigheden:** hoe risicovol spel bijdraagt aan conflicten oplossen, overleg, emoties (van anderen inschatten) en samenwerken.
- **Overdracht van normen en waarden:** hoe risicovol spel in de (huis)regels en afspraken is opgenomen.

Veiligheids- en gezondheidsbeleid

De wet Kinderopvang maakt onderscheid tussen voornaamste risico's met grote gevolgen voor de veiligheid en gezondheid waar je kinderen tegen wil beschermen en risico's waar je kinderen mee om wil laten gaan.

- **Voor de voornaamste risico's met grote gevolgen** moeten maatregelen worden beschreven om het risico te beperken én als het risico zich voordoet. De risico's en de maatregelen staan in het veiligheids- en gezondheidsbeleid.
- **Voor risico's waar je kinderen mee om wil leren gaan**, moet worden beschreven hoe kinderen wordt geleerd om hiermee om te gaan. Deze risico's hebben geen grote gevolgen. Een algemene beschrijving van de risico's staat in het veiligheids- en gezondheidsbeleid.

Tot slot zijn er nog eisen aan de binnen- en buitenruimtes. Deze ruimtes moeten veilig, toegankelijk en passend ingericht zijn, in overeenstemming met het aantal kinderen en de leeftijd van de kinderen.

5.

Voorbeeldtraject

In dit hoofdstuk schetsen we een voorbeeldtraject waarbij de in het voorgaande beschreven tools worden ingezet. Dit voorbeeldtraject is bedoeld ter inspiratie, uiteraard kun je er volledig je eigen draai aangeven.

Week 1 verwijst naar de start van het traject (niet naar week 1 van het kalenderjaar). Er zijn een aantal aandachtspunten:

- De precieze samenstelling van je traject is afhankelijk van meerdere factoren. Bijvoorbeeld hoe ver het team is met de verandering en waar je graag accenten wil leggen. Zowel wat betreft timing als wat betreft de gebruikte tools kun je dus je eigen draai geven aan het traject. En natuurlijk kun je er ook zelf tools en activiteiten bij ontwikkelen en inzetten!
- In hoofdstuk 1 heb je kunnen lezen dat het belangrijk is om bij een veranderproces aandacht te hebben voor alle fasen en onderdelen daarbinnen. Dat vergroot de kans op succes. De concrete activiteiten in dit voorbeeldtraject beginnen bij het informeren van de pedagogisch professionals. Maar natuurlijk is het belangrijk om eerst na te denken over de planning en eventuele veranderingen in beleid. Voor het eigenaarschap van de pedagogisch professionals is het belangrijk om hen hier op de een of andere manier bij te betrekken. Zij zijn tenslotte degenen die het beleid tot leven laten komen. Misschien kun je een werkgroep samenstellen met daarin een aantal pedagogisch professionals?
- De tools zijn ondersteunend, maar alleen met de inzet van de tools ben je er niet. Iedere fase en onderdeel daarbinnen zal om meerdere acties vragen. Voor de communicatie met ouders kun je bijvoorbeeld een ouderbijeenkomst inzetten, maar alleen met een ouderbijeenkomst ben je er niet. In de loop van het proces, ook na de startfase, zul je aandacht moeten hebben voor de communicatie met ouders. Bijvoorbeeld tijdens de dagelijkse overdracht, tijdens oudergesprekken en in nieuwsbrieven.
- Kijk ook of het Expertise-centrum Kinderopvang in deze periode een activiteit aanbiedt op het gebied van risicovol spel.

Hiernaast nog eens het overzicht van de fases:

FASE	ONDERDEEL
STARTFASE 	<ul style="list-style-type: none"> • Planning • Informeren pedagogisch professionals • Inventariseren beleid • Communicatie ouders en oudercommissie • Verkennen van het onderwerp (opvattingen, waarden, normen, behoeften, motivatie)
COACHING 	<ul style="list-style-type: none"> • Gezamenlijke planning • Observatie • Actie en oefenen in de eigen praktijk • Reflectie • Feedback
MONITORING & BORGING 	<ul style="list-style-type: none"> • Aanpassen beleid • Structureel opnemen in teamoverleg en/of coaching

Het voorbeeldtraject

In dit voorbeeldtraject zijn de fases geconcretiseerd. Dit geeft een idee van de doorlooptijd. De fases hebben geen scherp begin en eind, ze kunnen door elkaar heen lopen. Per fase zijn ook een aantal tools gekozen als voorbeeld. De voorgestelde tools per fase kunnen ook in een andere fase gebruikt worden. Maak met elkaar een planning die past bij jullie eigen situatie en kies die tools die het best aansluiten bij jouw eigen team.

		WAT	TOOL/TOELICHTING	FASE EN ONDERDEEL
STARTFASE	vooraf			 STARTFASE - Planning - Veranderen/opnemen in beleid
	MAAND 1	Teamoverleg	TOOLS <ul style="list-style-type: none"> • <u>Stof tot nadenken en gesprek: samenvatting webinar risicovol spel</u> of <ul style="list-style-type: none"> • <u>Stof tot nadenken en gesprek: het theoretisch kader van risicovol spel</u> en/of <ul style="list-style-type: none"> • <u>Praatplaat risicovol spel</u> 	 STARTFASE - Informeren van de pedagogisch professionals
			Meedenken over de grote lijnen van het plan, inclusief het plannen van de ouderbijeenkomst	 COACHING - Gezamenlijke planning
			Ouders uitnodigen voor de ouderbijeenkomst	 STARTFASE - Communicatie ouders
		Groepsbezoek: observatie en/of coachingsgesprek met een of meerdere pedagogisch professionals	TOOL <ul style="list-style-type: none"> • <u>Interventieladder</u> 	 COACHING - Reflectie en feedback
	MAAND 2	Teamoverleg	TOOLS <ul style="list-style-type: none"> • <u>Risico onder de loep</u> en <ul style="list-style-type: none"> • <u>Kletsplot risicovol spel</u> of <ul style="list-style-type: none"> • <u>Kan dat ook bij mij? Praktijkvoorbeelden van risicovol spel</u> of <ul style="list-style-type: none"> • <u>Mijn risicovol spelen reis: van zelf kind zijn tot professional en ouder</u> 	 STARTFASE - Verkennen van het onderwerp
	MAAND 3	Groepsbezoek: observatie en/of coachingsgesprek met een of meerdere pedagogisch professionals	TOOLS <ul style="list-style-type: none"> • <u>Interventieladder</u> 	 COACHING - Reflectie - Feedback

	WAT	TOOL/TOELICHTING	FASE EN ONDERDEEL
MAAND 4	Teamoverleg	TOOLS <ul style="list-style-type: none"> • <u>Risicovol spel: met een gerust hart of beren op de weg?</u> en/of <ul style="list-style-type: none"> • <u>Kijkwijzer</u> 	STARTFASE - Verkennen van het onderwerp COACHING - Observatie - Reflectie
		Introduceren TOOL <ul style="list-style-type: none"> • <u>Inspiratielijst 'Loose Parts'</u> 	COACHING - Actie en oefenen
		Vorbereiden van de ouderbijeenkomst	STARTFASE - Communicatie ouders
	Ouderbijeenkomst	TOOLS <ul style="list-style-type: none"> • <u>Ouderbijeenkomst: kansen voor avontuur</u> Eventueel met ondersteuning van de tool: <ul style="list-style-type: none"> • <u>Praatplaat risicovol spel</u> 	STARTFASE - Communicatie ouders
	Groepsbezoek: Observatie en/of coachingsgesprek met een of meerdere pedagogisch professionals	TOOL <ul style="list-style-type: none"> • <u>Interventieladder</u> 	COACHING - Reflectie - Feedback
MAAND 5	Teamoverleg	TOOLS <ul style="list-style-type: none"> • <u>Risicocompetentie in beeld</u> 	COACHING - Observatie - Reflectie
		Introduceren TOOL <ul style="list-style-type: none"> • <u>Actie: risicovol spel komt tot leven én blijft</u> 	
		Terugkomen op de TOOL <ul style="list-style-type: none"> • <u>Inspiratielijst 'Loose Parts':</u> Waar wil het team mee aan de slag?	COACHING - Actie en oefenen
		Bespreken hoe jullie ouders tijdens de overdracht en middels de nieuwsbrieven (nog beter) kunnen meenemen in risicovol spel.	STARTFASE - Communicatie ouders
	Team oefent met TOOL <ul style="list-style-type: none"> • <u>Actie: risicovol spel komt tot leven én blijft</u> Team oefent met ouders tijdens de overdracht meenemen in risicovol spel.	COACHING - Actie en oefenen	
MAAND 6	Groepsbezoek: Observatie en/of coachingsgesprek met een of meerdere pedagogisch professionals	Team oefent met TOOL <ul style="list-style-type: none"> • <u>Actie: risicovol spel komt tot leven én blijft</u> Team oefent met ouders tijdens de overdracht meenemen in risicovol spel.	COACHING - Actie en oefenen
		Team oefent met TOOL <ul style="list-style-type: none"> • <u>Actie: risicovol spel komt tot leven én blijft</u> Team oefent met ouders tijdens de overdracht meenemen in risicovol spel.	COACHING - Actie en oefenen

	WAT	TOOL/TOELICHTING	FASE EN ONDERDEEL
MAAND 6	Teamoverleg	TOOLS <ul style="list-style-type: none"> • Risico of gevaar? Risky business 	 COACHING - Reflectie
		Terugkomen op het oefenen met TOOL <ul style="list-style-type: none"> • Actie: risicovol spel komt tot leven én blijft Terugkomen op het oefenen met ouders tijdens de overdracht meenemen in risicovol spel.	 COACHING - Reflectie
		Bespreken hoe jullie ouders tijdens de oudergesprekken (nog beter) kunnen meenemen in risicovol spel	 STARTFASE - Communicatie ouders
MAAND 7	Groepsbezoek: Observatie en/of coachingsgesprek met een of meerdere pedagogisch professionals	TOOL <ul style="list-style-type: none"> • Interventieladder Of inhoud geven naar wens en behoefte.	
MAAND 8	Teamoverleg	TOOLS <ul style="list-style-type: none"> • Risicovol spel: terugblik en/of <ul style="list-style-type: none"> • Kijkwijzer risicovol spel 	 MONITORING & BORGING
		Bespreken hoe jullie het ouderportaal (nog beter) kunnen benutten om ouders mee te nemen in risicovol spel.	 STARTFASE - Communicatie ouders
	Groepsbezoek: observatie en/of coachingsgesprek met een of meerdere pedagogisch professionals	Team oefent met benutten van het ouderportaal om ouders mee te nemen in risicovol spel.	 STARTFASE - Communicatie ouders
MAAND 9		Team oefent met benutten van het ouderportaal om ouders mee te nemen in risicovol spel.	 STARTFASE - Communicatie ouders
	Teamoverleg	Terugkomen op het oefenen met het benutten van het ouderportaal om ouders mee te nemen in risicovol spel.	 COACHING - Reflectie
MAAND 10		Trekker(s) binnen het team kiezen	 MONITORING & BORGING
	Groepsbezoek: Observatie en/of coachingsgesprek met een of meerdere pedagogisch professionals	Inhoud geven naar wens en behoefte.	
	Teamoverleg	Opnieuw introduceren TOOL <ul style="list-style-type: none"> • Actie: risicovol spel komt tot leven én blijft 	 MONITORING & BORGING

WAT	TOOL/TOELICHTING	FASE EN ONDERDEEL
	Team oefent met TOOL • Actie: risicovol spel komt tot leven én blijft	 MONITORING & BORGING COACHING - Actie en oefenen
Groepsbezoek: Observatie en/of coachingsgesprek met een of meerdere pedagogisch professionals	Team oefent met TOOL • Actie: risicovol spel komt tot leven én blijft	 MONITORING & BORGING COACHING - Actie en oefenen
	Team oefent met TOOL • Actie: risicovol spel komt tot leven én blijft	 MONITORING & BORGING COACHING - Actie en oefenen
Teamoverleg	TOOL • Kijkwijzer risicovol spel	 MONITORING & BORGING
	Terugkomen op het oefenen met TOOL • Actie: risicovol spel komt tot leven én blijft	 COACHING - Reflectie MONITORING & BORGING

6.

Bijlagen

- Tabel overzicht met links *Praktijkvoorbeelden Risicovol spel*
- Tabel overzicht met links *Wetenschappelijke bronnen Risicovol spel*

Praktijkvoorbeelden Risicovol spel

PRAKTIJK- VOORBEELD

Andersom denken: van praktijk naar beleid

kern

Wij denken andersom: hoe werken we in de praktijk? En dat zetten we op papier. Staat er iets anders op papier? Dan checken we of dit veranderd moet worden!

kernwoorden

Risicovol spel, BSO

link tool

<https://expertisecentrumkinderopvang.nl/bibliotheek/praktijkvoorbeelden/andersom-denken-van-praktijk-naar-beleid>

PRAKTIJK- VOORBEELD

Een natuurtuin! Hoe krijg je ouders enthousiast?

kern

Bij Quadrant Kindercentra staat risicovol spelen hoog in het vaandel. Zij zien risicovol spelen als onmisbaar voor de ontwikkeling van kinderen. Kinderen krijgen bij Quadrant de kans om de wereld en de bijhorende verantwoorde risico's te exploreren. Dit praktijkvoorbeeld focust op de buitenruimte. Door daar een rijke, gevarieerde spelomgeving te bieden, voelen kinderen zich uitgedaagd, gaan ze op ontdekkingstocht en bewegen ze zich op de grenzen van hun mogelijkheden. In dit praktijkvoorbeeld lees je hoe Quadrant ouders meeneemt in deze uitdaging

kernwoorden

Risicovol spel, Buitenruimte, Ouders

link tool

<https://expertisecentrumkinderopvang.nl/bibliotheek/praktijkvoorbeelden/een-natuurtuin-hoe-krijg-je-ouders-enthousiast>

PRAKTIJK- VOORBEELD

De geschiedenis van 'adventure playgrounds'

kern

In dit praktijkvoorbeeld kun je het ontstaan en de verspreiding over de wereld van avontuurlijke buitenruimten zien.

kernwoorden

Risicovol spel

link tool

<https://expertisecentrumkinderopvang.nl/bibliotheek/praktijkvoorbeelden/kinderen-aan-het-woord-2>

PRAKTIJK- VOORBEELD

Klaar voor gebruik: scharen op kindhoogte

kern

Een peutergroep heeft verschillende hoeken waaronder een knutselhoek. In de knutselhoek liggen materialen op kindhoogte waarvoor kinderen zelf een keuze kunnen maken. Ze kunnen tekenen, kleuren, verven, plakken, etc. En eigenlijk wil een van de collega's ook dat kinderen vrij zijn om te knippen. Haar collega denkt daar anders over. Ook al zijn het botte scharen, de collega ziet namelijk allerlei gevaren. Kinderen kunnen met de scharen door de ruimte lopen en andere kinderen bezeren, ze kunnen haren knippen, etc. De collega die voor het vrije gebruik van scharen is, kijkt hier anders naar. Zij vindt dat ze er als pedagogisch professionals zijn om de kinderen te begeleiden bij het gebruik van scharen en dat kinderen moeten leren door te ervaren. Ook geeft zij aan dat het een botte schaar is en dat de kans op groot gevaar eigenlijk vrij klein is. Hoe lossen deze collega's dit op?

kernwoorden

Risicovol spel, Verticale groep

link tool

<https://expertisecentrumkinderopvang.nl/bibliotheek/praktijkvoorbeelden/klaar-voor-gebruik-scharen-op-kindhoogte>

PRAKTIJK- VOORBEELD

Op maat gemaakte bank in de babygroep

kern

Bij de inrichting van de groepen van Korein wordt de ruimte zo rijk en uitdagend mogelijk gemaakt. Zo ontstond voor een babygroep het idee voor een op maat gemaakte bank met een uitsparing in het midden. Een bank die ook lager is dan normaal zodat kinderen er zelfstandig op, af en doorheen kunnen. Resultaat? Kinderen die over de bank klimmen en kruipen. Kinderen leren hoogtes inschatten en bouwen zelfvertrouwen op door te ervaren en doen.

kernwoorden

Omgeving, Baby's, Risicovol spel

link tool

<https://expertisecentrumkinderopvang.nl/bibliotheek/praktijkvoorbeelden/op-maat-gemaakte-bank-in-de-babygroep>

Wetenschappelijke bronnen

Risicovol spel

WETENSCHAPPELIJKE BRONNEN

Losing the 'monopoly': A French experience of playwork practice.

Auteur Baptiste Besse-Patin, Gilles Brougère en Nathalie Roucous | 2017

kernwoorden Risicovol spel, Loose parts

link tool <https://expertisecentrumkinderopvang.nl/bibliotheek/bronnen/losing-the-monopoly-a-french-experience-of-playwork-practice>

Risky Play and Children's Well-Being, Involvement and Physical Activity

Auteur Ole Johan Sando, Rasmus Kleppe en Ellen Beate Hansen Sandseter | 2021

kernwoorden Risicovol spel

link tool <https://expertisecentrumkinderopvang.nl/bibliotheek/bronnen/risky-play-and-children-s-well-being-involvement-and-physical-activity>

Risky-play at school. Facilitating risk perception and competence in young children

Auteur Ann Lavrysen, Els Bertrands, Leene Leyssen, Lieve Smets, Anja Vanderspikken en Peter De Graef | 2017

kernwoorden Risicovol spel

link tool <https://expertisecentrumkinderopvang.nl/bibliotheek/bronnen/risky-play-at-school-facilitating-risk-perception-and-competence-in-young-children>

Children's use of environmental features affording risky play in early childhood education and care

Auteur Patricia Obee, Ellen Beate Hansen Sandseter en Nevin J. Harper | 2020

kernwoorden Risicovol spel, Loose parts

link tool <https://expertisecentrumkinderopvang.nl/bibliotheek/bronnen/children-s-use-of-environmental-features-affording-risky-play-in-early-childhood-education-and-care>

Early Childhood Education as Risky Business: Going Beyond What's "Safe" to Discovering What's Possible

Auteur Rebecca S. New, Ben Mardell, & David Robinson | 2005

kernwoorden Risicovol spel

link tool <https://expertisecentrumkinderopvang.nl/bibliotheek/bronnen/early-childhood-education-as-risky-business-going-beyond-what-s-safe-to-discovering-what-s-possible>

Scaryfunny. A qualitative study of risky play among preschool children.

Auteur Ellen Beate Hansen Sandseter | 2010

kernwoorden Risicovol spel

link tool <https://expertisecentrumkinderopvang.nl/bibliotheek/bronnen/scaryfunny-a-qualitative-study-of-risky-play-among-preschool-children>

Everyday uncertainties: reframing perceptions of risk in outdoor free play

Auteur Anita Nelson Niehues, Anita Bundy, Alex Broom, Paul Tranter, Jo Ragen en Lina Engelen | 2013

kernwoorden Risicovol spel

link tool <https://expertisecentrumkinderopvang.nl/bibliotheek/bronnen/everyday-uncertainties-reframing-perceptions-of-risk-in-outdoor-free-play>

Towards a re-conceptualisation of risk in early childhood education

Auteur Mandy Cooke, Sandie Wong en Frances Press | 2019

kernwoorden Risicovol spel

link tool <https://expertisecentrumkinderopvang.nl/bibliotheek/bronnen/towards-a-re-conceptualisation-of-risk-in-early-childhood-education>

De 1^e 1000 dagen: het versterken van de vroege ontwikkeling. Een literatuurverkenning ten behoeve van gemeenten

Auteur Symone Detmar en Marianne de Wolff | 2019

kernwoorden Omgeving, Talentontwikkeling, Interventies, Risicovol spel

link tool <https://expertisecentrumkinderopvang.nl/bibliotheek/bronnen/de-1e-1000-dagen-het-versterken-van-de-vroege-ontwikkeling-een-literatuurverkenning-ten-behoeve-van-gemeenten>

Reliability and validity of a new instrument to measure tolerance of everyday risk for children

Auteur Anna Hill en Anita Bundy | 2012

kernwoorden Risicovol spel

link tool <https://expertisecentrumkinderopvang.nl/bibliotheek/bronnen/reliability-and-validity-of-a-new-instrument-to-measure-tolerance-of-every-day-risk-for-children>

A professionalisation programme towards children's risk-taking in play in childcare contexts: moral friction on developing attitudes and collegial expectations

Auteur Martin van Rooijen en Gaby Jacobs | 2019

kernwoorden Risicovol spel

link tool <https://expertisecentrumkinderopvang.nl/bibliotheek/bronnen/a-professionalisation-programme-towards-children-s-risk-taking-in-play-in-childcare-contexts-moral-friction-on-developing-attitudes-and-collegial-expectations-2>

7.

Over het Expertisecentrum

Het Expertisecentrum Pedagogische Kwaliteit Kinderopvang zet zich sinds 2020 in voor de pedagogische kwaliteit van kinderopvang. Dit doen we in het belang van het zich ontwikkelende kind. En dat doen we niet alleen. Onze missie is: Samen werken aan de kwaliteit van kinderopvang. We ontwikkelen hiervoor een brede wetenschappelijke kennisbasis, die we delen met de sector. We adviseren gevraagd en ongevraagd professionals, beleidsmakers en de politiek.

Om als Expertisecentrum Kinderopvang duurzaam te kunnen werken aan de ontwikkeling van de pedagogische kwaliteit, is een financiële bijdrage van organisaties binnen de sector essentieel. Sinds 2023 ontvangt het Expertisecentrum een structurele subsidie van 45% van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, aanvullend op de bijdrage van de sector.

Het Expertisecentrum is vrij van commerciële belangen en stelt alle kennis en praktijkervaringen voor iedereen beschikbaar. Daarmee werken we mét en voor de branche aan optimalisering van de pedagogische kwaliteit van kinderopvang. Wij streven naar aansluiting van alle organisaties in Nederland. Eind 2024 doen 162 kinderopvangorganisaties, groot én klein, al mee.

Ook bijdragen aan de bekostiging van het Expertisecentrum? Kijk op:

www.expertisecentrumkinderopvang.nl/over-ons/investeren
voor meer informatie en word Toekomstmaker voor kind én branche!

COLOFON

De basis voor deze Wegwijzer is gelegd door het ontwikkelteam Riscovol spel in 2021. De uitwerking naar de Wegwijzer en de toevoeging van tools is mogelijk gemaakt door een projectsubsidie van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.
Utrecht, januari 2025

Deze publicatie van Stichting Expertisecentrum Pedagogische Kwaliteit Kinderopvang valt onder een Creative Commons Naamsvermelding-GelijkDelen 4.0 Internationaal-licentie. <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.nl>
Dit houdt in dat het materiaal gebruikt en gedeeld mag worden onder de volgende voorwaarden: Alle rechten voorbehouden. Vervelvoudiging, verspreiding en gebruik van deze uitgave is met bronvermelding toegestaan.

**Expertisecentrum
Kinderopvang**
Pedagogische kwaliteit

Wegwijzer

voor

Risicovol spel

uitgebracht in 2025
2501